

811.161.2'42 (мовознавство)

Л. С. Прокопович

АСОЦІАТИВНО-ОБРАЗНИЙ КОНЦЕПТ СВІТ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ

У статті розглянуто асоціативно-образний концепт світ у художньому дискурсі Мирослава Дочинця. Виявлено епітетні та метафоричні конструкції, доведено їхню текстотвірну активність на рівні даного концепту. Досліджено функціонально стилістичні особливості фразем та їхні контекстуальні функції. Окреслено місце концепту світ в системі авторського мовомислення.

Ключові слова: *концепт, антропоцентризм, конотація, семантика, епітет, метафора, порівняння, фразеологізм.*

DOI 10.34079/2226-3055-2020-13-23-193-200

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності розгляду. У сучасному мовознавстві спостерігаємо актуалізацію питань щодо створення цілісного розуміння співвідношення мови й мислення, мови й культури, яке, своєю чергою передбачає механізм відбиття в мові позалінгвальної дійсності, знань про світ, а також є основою для формування мовної, концептуальної картини світу.

Своєрідною точкою відліку для розв'язання зазначених проблем виступає поняття концепту, яке під різними найменуваннями привертало увагу дослідників різних епох (Мацьків, 2007).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні десятиліття в українському мовознавстві широко розгорнулися когнітивні дослідження (праці А. Белової, А. Вежбицької, К. Голобородька, О. Єфименко, С. Жаботинської, А. Зеленька, В. Карасика, Т. Космеди, М. Кочергана, Л. Лисиченко, В. Маслової, П. Мацьківа, Т. Радзівської, О. Селіванової, Ю. Степанова, Я. Яремка). У сучасних дослідженнях концептуального простору розвиваються ідеї Е. Бенвеніста, В. фон Гумбольдта, О. Потебні, Е. Сепіра, Б. Уорфа, та ін., які першими звернули увагу на ізоморфізм мови й мислення, мови й культури, досліджуючи процеси духовного відображення світу через слово, розглядаючи мову як систему світобачення.

О. Кубрякова розглядає концепт як набір смислів, притаманних людині в процесі мисленнєвої чи пізнавальної діяльності й вважає, що концепт об'єднує ментальні та психічні ресурси нашої свідомості (Кубрякова, 1993, с. 28–29).

В. Маслова акцентує на ключових концептах культури, розуміючи під цим терміном «зумовлені культурою ядерні (базові) одиниці картини світу, що мають екзистенціальну значущість, як для окремої мовної особистості, так і для лінгвокультурного товариства» (Маслова, 1997, с. 51).

У працях А. Вежбицької висувається та обґрунтовується гіпотеза про існування універсальних культурних концептів («семантичних примітивів» (універсалій), саме останні, на думку дослідниці, є гіпотетичними елементами універсальної граматики, ментальної схеми кожної мови, певними квантами знань і досвіду людини (Вежбицкая, 1996; 1999).

Як константу духовної культури розглядає концепт Ю. Степанов «Концепт, ніби згусток культури у свідомості людини; те у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини і, з іншого боку, концепт – це те, за допомогою чого людина – проста,

звичайна людина, не творець «культурних цінностей» – сама входить у культуру, а в деяких випадках впливає на неї» (Степанов, 1998, с. 40).

Особливе місце в системі концептів посідає концепт *світ*. У дослідженні ми будемо спиратися на поняття «концепт» – основну категорію когнітивної лінгвістики. Концепт постає як наслідок поєднання словникового значення слова з особистим досвідом людини, залишаючи можливості для домислювання або концептосфери національної мови.

Мова епічних творів, створених сучасним закарпатським письменником, лауреатом національної премії імені Тараса Шевченка Мирославом Дочинцем «має велику магічну силу: вона переносить читача в конкретний історичний час, робить його свідком подій, про які розповідає автор» Сьогодні мова художніх творів Мирослава Дочинця стала об'єктом дослідження А. Вегеш (2014), Л. Прокопович (2017; 2018), Р. Теремуса (2017).

Варте уваги дослідження концепту *світ* як особливого лінгвостилістичного та культурно-ментального феномену художнього дискурсу Мирослава Дочинця на основі романів «Криничар», «Лис», «Мафтей».

В 11-томному Словнику української мови *світ* репрезентовано як: 1. Сукупність усіх форм матерії як єдине ціле; всесвіт. 2. Окрема частина всесвіту. 3. Земна куля, Земля з усім, що на ній є (Білодід ред., 1974).

У художніх текстах значення лексеми *світ* ускладнюється, збагачується новими відтінками, асоціативними нашаруваннями. Виконуючи естетичну функцію, ця лексична одиниця стає семантично місткою, багатоплановою, набуває глибокого смислу і переростає в концепт.

Формулювання мети та завдань статті. Мета нашої розвідки – аналіз асоціативно-образного концепту світ у художньому дискурсі Мирослава Дочинця. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**: виявити корпус епітетних, метафоричних і порівняльних конструкцій концепту *світ*; з'ясувати їхню функціонально стилістичне навантаження та конотативне забарвлення, окреслити місце в системі авторського мовомислення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мова художніх текстів Мирослава Дочинця – це естетичне освоєння всього того, що попадає у сферу його художнього бачення. Цю закономірність простежуємо щодо образу *світ*. Спостережено особисті тактильні й візуальні враження автора та перенесення їх на узагальнений «портрет» довколишнього світу: *Є. Воздух. Він нас живить, гріє, холодить, дає нам звуки, допомагає рухатися, а барви своєї немає. Хоч сам барвить увесь довколишній світ* (Дочинець, 2017b, с. 5).

Звуковий образ світу окреслюють метафори, що відбивають сприйняття автором звукової наповненості, надають художніх параметрів чутності: *Я відчув безмежний спокій і якусь осібну тишу серця. Хоч світ довкола жив голосами* (Дочинець, 2017b, с. 44); *Їх мені не бракувало, барви й згуки довколишнього світу довго замінювали мені слова* (Дочинець, 2017b, с. 33).

Для художньої достовірності, чуттєвого увиразнення авторського показу світу помітний такий сприйняттєвий параметр, як барви, фарби: *Довкола гріла око повінь сонця і строкатів рясними барвами світ* (Дочинець, 2017b, с. 75); *Йому все мало було фарб, висліпував їх у живого світу і жадібно співав очима* (Дочинець, 2017b, с. 80). Зокрема ці номінації естетизуються при поєднанні з дієсловами: *світ жив голосами; світ строкатів барвами*.

Важливу роль в авторській репрезентації *світу* відіграють епітети. Численну тематичну мікрогрупу формують епітети, об'єднані спільною семантичною ознакою «психологічне сприйняття». Аналіз контекстної семантики конкретних прикметникових

означень дає підстави зарахувати їх до емотивних (почуттєвих) епітетів. *Але я чув про золото, щось найдорожче, що зачаровує людей і владарює ними. Щось схоже й постигло мене, розбудило серце, перемінило душу, плутало думки, затуляло мені звичний світ і мене самого* (Дочинець, 2017b, с. 162); *Сплив якийсь час, і вольний світ послав нам інші дари* (Дочинець, 2017b, с. 208); *І з тою зоряною мапою я не вертався вплав, боявся, що вода розмиє калинову і бузинову фарби, і я лишуся ні з чим, загублюся в цьому світі, що враз став для мене сирітливим* (Дочинець, 2017c, с. 158). Такі епітетні характеристики підтримують генетичний зв'язок з національною словесною традицією (*світ звичний, вольний, сирітливий*). В наступних контекстах епітети виступають засобом образної характеристики, що відбиває індивідуально-авторське бачення світу: *Зате я вбираю у себе наземний світ із жадібними інтересом* (Дочинець, 2017b, с. 161); *Ова, живий світ простіший, ніж наше уявлення про нього* (Дочинець, 2017c, с. 295); *І чи не здається комусь химерною ця розповідь про мій світ – хиткий острівець у морі часу...* (Дочинець, 2017b, с. 10).

Глибше зрозуміти своєрідність художнього світу митця, органічність його мовомислення в категоріях сакрального допомагають нам виявлені наступні контексти з лексемою світ: *Ісусе Христе, перебувай в мені, в кожній моїй часточці: В розумі, в голосі, в серці, в моїх устах – навіть на кінчиках пальців .... Ти є зі мною, все в мене буде добре, чи вдень, чи вночі. І світ буде ліпшим, коли Ти будеш сяяти через моє обличчя* (Дочинець, 2017b, с. 246); *Три роки ще по тому чернав я з його криниці звонкову мудрість, позирав на світ, і на самого себе його очима, слухав його вухами* (Дочинець, 2017b, с. 258); *Чудно все робиться на цьому світі. Та Бог не без милості, чоловік не без пригляду* (Дочинець, 2017b, с. 208).

Метафорична модель *дорога – світ* послідовно поглиблюється й деталізується в асоціативно-образному ряді *дорога – світ – Бог – людина*: *А дорога стала його сутністю. Водячи світом – вертала до порога; Ведучи до Бога – підводила ближче до людей; Зводячи людьми – наближала ближче до самого себе...* (Дочинець, 2017b, с. 248). Кінцевим пунктом цього розгортання є показ екзистенційного стану людини.

В наступних рядках прочитується властиве українцям сакралізоване сприймання світу: *Де ж ваша нитка?» – «В голові. Вона зв'язує наші очі, і ми видимо світ досконалим, таким, яким його витворив найперший Майстер, кожне Боже створіння – і дерево, і травинка, і навіть камінь мають місце, через яке протягнута незрима золота нитка. І коли ти зумієш очима вхопитися за неї, тобі відкриється радість краси світу. Бо все суще створене благоліпно. І ти рукою це повториш. І матимеш владу над світом більшу, ніж та, котру дають вельможність і гроші. Бо то є влада майстра. Влада руки над нерукотворним світом є...* (Дочинець, 2017b, с. 82); *Та ба, безрідний молодик із нічим не примітного крихітного поселення (що може бути доброго з Назарету?!) Посунув ваших грізних богів і перемінив ваше уявлення про світ...* (Дочинець, 2017c, с. 212).

Метафоричне розгортання теми *світ* здійснює біблійний вираз *все повертається на круги свої*: *І скажи після цього, що світ не повертається на кола свої. Таки хтось перевертає над нами піщані годинники, в яких не пісок часу струменить, а ми самі ...* (Дочинець, 2017a, с. 49) та послідовно поглиблюється й деталізується в асоціативно-образному ряді: *світ – час – годинник – людина*.

Оригінальний зміст багатьох метафор мотивує традиційне для художнього осмислення асоціативне ототожнення:

– *світ – радість*: *Кому легко на серці, тому й весь світ сміється...* (Дочинець, 2017c, с. 72); *Світ належить тим, хто йому радий. Ти заслуговуєш се, бо, творячи*

свій світ, служши людям, а отже й Господу... (Дочинець, 2017с, с. 78); *Сам Бог прокидається, коли радість видить у світі...* (Дочинець, 2017с, с. 116); *Світ належить радісним...* (Дочинець, 2017с, с. 116).

– *світ – горе: Бо цей світ зубами треба гризти...* (Дочинець, 2017б, с. 30); *Мені пригадався висівок, яким лаялася Влена «Цей світ геть зійшов на пси!»* (Дочинець, 2017б, с. 113); *Уже й так побляклий з кончиною чоловіка світ після цього потьмарився зовсім* (Дочинець, 2017а, с. 62); *Світ довкола вирівнявся і затих* (Дочинець, 2017б, с. 171).

Контекстне ототожнення вибудовано на внутрішньо-семантичному і психологічному контрастуванні. З одного боку, *світ сміється, світ належить радісним, з іншого – світ потьмарився, світ зійшов на пси*. Так, у «Словнику фразеологізмів української мови» зустрічаємо таке визначення фразеологізму **зійти (перевестися) на пси** 1. Поступово втратити свою силу, значення. 2. Втратити свої риси, характерні якості (Білоноженко, В.М. сост., 2003, с. 264).

Зауважимо, що художніх текстах Мирослава Дочинця «земне життя» не протиставляється «потойбічному», «загробному» Автор, навпаки, наголошує, що кожна людина, залишаючи цей світ, має зробити його кращим: **Залишити завжди є що, хіба тобі не лишають увесь світ ті, що відходять? Тож ти його залишай, але хоч на мізерію ліпшим, бодай на гірчичну зернину багатим** (Дочинець, 2017б, с. 21).

В річищі осмислення навколишнього світу спостерігається смислове розгортання фразеологізму *цей світ*. *Чудно все робиться на цьому світі. Та Бог не без милості, чоловік не без пригляду* (Дочинець, 2017б, с. 208). **Кожен з нас прийшов на цей світ з чийось молитов не для того, щоб помирати від проклять** (Дочинець, 2017б, с. 286). Контрастній репрезентації образу *світ* сприяє ситуативне сполучення слів, як то: *приходимо – покидаємо; з розчепіреними долонями – порожньо складеними*.

Перефразовуючи слова мандрівного філософа Григорія Сковороди «Світ ловив мене та не спіймав», Мирослав Дочинець стилістично розвиває цей мотив в романах «Криничар» і «Мафтей»: *Рятуючись від нових сатрапів і замітаючи сліди, я ганяв по світах, притягуючи до себе зненависть одних і пошану інших. Світ ловив мене і таки зловив, і запхав сюди, на крайок землі, кинув, як дикуна, в кам'яну печеру* (Дочинець, 2017б, с. 230). *Світ не переломив. Подолати його чорноту можна лише створивши нову світлість* (Дочинець, 2017с, с. 15); *От я й світив собі, роздував мізерний вогник радості у світлість благодати. Тут на привольному осонні, за мурами, за хащами і водами. І світ ловив мене щоразу рідше* (Дочинець, 2017с, с. 15).

Позитивну оцінність образу *світ* модифікують метафори зі значенням «бачити світ», «сприймати світ»: *Бо одні люди зазвичай вдивляються в землю, а інші в небо, тобто лише півсвіту видять, я – цілий світ* (Дочинець, 2017б, с. 23). *Заклався тоді в мені, як наріжний камінь в будівлі, позір на цей світ – оком і розумом його сприймати, а духом звіряти* (Дочинець, 2017б, с. 242). *І гідні люди з цілого світу приїздили до нього, щоб навчитися бачити світ його очима, щоб навчитися радіти так, як радів він світові* (Дочинець, 2017а, с. 248). *Три роки ще по тому черпав я з його криниці звонкову мудрість, позирав на світ, і на самого себе його очима, слухав його вухами* (Дочинець, 2017б, с. 258). *Я спрагло обжирав цей світ очима, руками, коліними* (Дочинець, 2017б, с. 33). *Я ще не збаг тоді головної Мордкової науки, але на світ уже позирав по-іншому, він здавався мені цікавішими, ніж раніше, я вже прислухався до нього, хоч мало ще чув* (Дочинець, 2017б, с. 44). У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» позначені наступні значення лексеми **позирати** 1. Дивитися на кого-, що-небудь зрідка або час від часу; поглядати. 2. Дивитися на кого-, що-небудь

зрідка, роздивлятися когось, щось. 3. Дивитися куди-небудь або на кого-, що-небудь, сприймати кого-, що-небудь якимось чином (Бусел, В. Т. ред., 2009. с. 835).

Метафоричний мотив єдності людини та світу розвиває когнітивна модель *людина – світ*: **Світ не такий**, яким його видять інші люди і будуть тобі розказувати про нього. І не такий, як ти сам його видиш очима. **Світ інший**. Треба докласти розум і серце, аби обернути його навиворіт. Лише тоді ти збагнеш ціну кожної яви, кожної стрічі, кожного слова – А головно будеш цим користуватися (Дочинець, 2017b, с. 60). Саме з цим пов'язаний стилістичний ракурс реалізації мотиву самотності людини в навколишньому світі. Автор передусім акцентує, що його герой має значно тісніший психологічний зв'язок зі світом природи, ніж зі світом людей: **Світ мене не приймав**, люди сторонилися, а пси нараз прихистили, пригріли, мали за свого (Дочинець, 2017b, с. 30).

Звертаємо увагу на філософську єдність категорій *часу і простору* у метафоричній моделі *світ – час – простір*: **На числах стоять світи... З них зітканий час і простір** (Дочинець, 2017b, с. 191); **Десь там, на перевалі цього світу**, був такий же камінний льох, лише довший і стіни сліпучо світилися; зобіч понуро брели тіні, а з глибини долітав тягучий стогін (Дочинець, 2017b, с. 205).

Лінгвоестетику світу в художньому дискурсі Мирослава Дочинця показово виявляють концептуальні метафори. Серед них вичленуємо базові моделі: *світ – час – природа*. Оригінально описано пейзажний образ настання ранку в розгорнутій ліро-епічній замальовці: **Коли в ранньому пробудженні світу – зима то чи літо – стоїш ти босоніж на землі і притягуєш очима сонце, то в'яжеться небесна тятива із земною дугою – і ти сам ніби стаєш пружним луком, готовим щомиті до стрілу** (Дочинець, 2017b, с. 61). В центрі асоціативно метафорична кореляція *ранок – ранне пробудження світу*, яка відбиває побутовий досвід сприйняття пів року, частини доби та слова побутивізму *тятива, лук*: **Батьку мій небесний, не прошу в тебе дарунка ціннішого – лише змогу дай на часину вернутися в дитинство, там де грають на гусельках цвіркуни, де липи скапують медом, де горлиці п'ють з моїх долоньок, де можна наїстися солодом косиць, де літня днина тягнеться як ріка, де тернини пробивають п'яти аж до серця, а твердолобі хрущі гунають у твоїх груденятах так, що там і досі моє серце завмирає дух. Світку короткий дитвачий, звідки в тебе стільки світлості й ніжності, аби наповнити ними порожність цілого віку?!** (Дочинець, 2017b, с. 28).

Цілісність концептуальної метафоричної моделі *світ – час – природа* пов'язане з конкретизацією або психологізацією образу *світ* в асоціативно-семантичних співвіднесеннях із номінаціями комах (цвіркуни, хрущі), птахів (горлиці), рослин та їх частин (липи, косиці, тернини). Особливу етнолінгвістичну цінність має цей сегмент мовотворчості, адже образ *світ* представлений крізь призму мовно-національних знаків української культури. У цьому разі авторська художня практика «відбиває етнокультурні стереотипи, породжені національною специфікою людського світосприймання» (Жайворонок, 2004, с. 27).

Висновок та перспективи подальших розвідок. Здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що асоціативно-образна структура концепту *світ* у художньому дискурсі Мирослава Дочинця синкретична. Численна тематична мікрогрупа зафіксованих епітетів, об'єднана спільною семантичною ознакою «психологічне сприйняття» (*світ звичний, вольний, сирітливий*). Звуковий образ світу окреслюють метафори, що відбивають сприйняття автором звукової наповненості (*світ докола жив голосами*). Доведено, що авторська лінгвоестетична репрезентація спирається на властиве українцям сакралізоване сприймання світу (*світ повертається на кола свої*). Метафоричний мотив єдності людини й світу розкриває когнітивна модель *людина – світ*

(*світ мене не приймав*). Образ *світ* представлений крізь призму мовно-національних знаків української культури.

Перспективу подальших розвідок пов'язуємо з дослідженням контекстуальних виявів граматичних одиниць в художньому дискурсі Мирослава Дочинця.

Бібліографічний список

- Білодід, І. К. ред., 1974. *Словник української мови : в 11 т.* Київ : Наукова думка. Т. 5 : Н–О.
- Білоноженко, В. М. сост., 2003. *Словник фразеологізмів української мови.* Київ : Наукова думка.
- Бусел, В. Т. ред., 2009. *Великий тлумачний словник сучасної української мови.* Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун».
- Вегеш, А., 2014. Промовистість назв романів М. Дочинця. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*, 2, с. 8–12.
- Вежбицкая, А., 1996. *Язык. Культура. Познание.* Москва : Русские Словари.
- Вежбицкая, А., 1999. *Семантические универсалии и описание языков.* Москва : Языки русской культуры.
- Дочинець, М., 2017а. *Лис та інші детективні історії.* Мукачево : Карпатська вежа.
- Дочинець, М., 2017б. *Криничар. Діярюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії.* Мукачево : Карпатська вежа.
- Дочинець, М., 2017. *Мафтей. Книга написана сухим пером.* Мукачево : Карпатська вежа.
- Жайворонок, В., 2004. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*, 5–6, с. 23–35.
- Кубрякова, Е. С., 1993. Возвращаясь к определению знака. *Вопросы языкознания*, 4, с. 18–29.
- Маслова, В. А., 1997. *Введение в лингвокультурологию.* Москва : Наследие.
- Мацьків, П., 2007. *Концептосфера Бог в українському мовному просторі.* Дрогобич : Коло.
- Прокопович, Л. С., 2017. Вербалізація концепту ЧАС у романі Мирослава Дочинця «Мафтей». *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*, 8–2, с. 66–69.
- Прокопович, Л. С., 2018. Тенденції та специфіка вияву змін сакральних лексем у романі Мирослава Дочинця «Мафтей». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*, 1, с. 48–53.
- Степанов, Ю. С., 1998. *Язык и метод. К современной философии языка.* Москва : Языки русской культуры.
- Теребус, Р. М., 2017. Функційне навантаження власних назв у романах Мирослава Дочинця «Криничар» та «Вічник». *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер. : Філологічні науки (мовознавство)*, 8 (2). с. 110–113.

References

- Bilodid, I. ed., 1974. *Slovnnyk ukrainskoi movy : v 11 t.* [Dictionary of Ukrainian language : in 11 vol.]. Kyiv : Naukova dumka. Vol. 5 : H–O. (in Ukraine).
- Bilonozhenko, V. compil., 2003. *Slovnnyk frazeolohizmiv ukrainskoi movy [Ukrainian phraseology dictionary]*. Kyiv : Naukova dumka. (in Ukraine).
- Busel, V. ed., 2009. *Velykyi tлумachnyi slovnnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]*. Kyiv : Irpin: VTF “Perun”. (in Ukraine).

- Dochynets, M., 2017b. *Krynychar. Diariush naibahatshoho cholovika Mukachivskoi dominii. Krynychar. [Krynychar. Diariush the richest man of Mukachevo dominion].* Mukachevo : Carpathian Tower. (in Ukraine).
- Dochynets, M., 2017c. *Maftai. Knyha napysana sukhym perom [Maftai. The book is written with a dry pen].* Mukachevo : Carpathian Tower. (in Ukraine).
- Dochynets, M., 2017a. *Lys ta inshi detektyvni istorii [Nov and other detective stories].* Mukachevo : Karpatska Tower. (in Ukraine).
- Kubryakova, E., 1993. Vozvrashchayas k opredeleniyu znaka [Returning to the definition of the sign]. *Voprosy yazykoznaniiya*, 4, pp. 18–29. (in Russian).
- Maslova, V., 1997. *Vvedenie v lingvokulturologiyu [Introduction to cultural linguistics].* Moskva : Nasledie. (in Russian).
- Mastskiv, P., 2007. *Kontseptosfera Boh v ukrainskomu movnomu prostori [Conceptutosphere God in the Ukrainian language space].* Drohobych : Kolo, (in Ukraine).
- Prokopovich, L., 2018. Tendentsii ta spetsyfika vyjavu zmin sakralnykh leksem u romani Myroslava Dochyntsia “Maftai” [Trends and specificity of changes manifestation of sacral lexemes in the novel of Myroslav Dochynets “Maftai”]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series Philology*, 1, pp. 48–53. (in Ukraine).
- Prokopovych, L., 2017. Verbalizatsiia kontseptu ChAS u romani Myroslava Dochyntsia “Maftai” [Verbalization of the concept TIME in the novel “Matfey” by Myroslav Dochynets]. *Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series “Philology” (Linguistics)*, 8–2, pp. 66–69. (in Ukraine).
- Stepanov, Yu., 1998. *Yazyk i metod. K sovremennoy filosofii yazyka [Language and method. Towards a modern philosophy of language].* Moskva : Yazyki russkoy kultury. (in Russian).
- Terebus, R., 2017. Funktsiine navantazhennia vlasnykh nazv u romanakh Myroslava Dochyntsia “Krynychar” ta “Vichnyk” [Functional load of proper names in the novels “Krynychar” and “Vitnyk” by Myroslav Dochynets]. *Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series “Philology” (Linguistics)*, 8 (2). pp. 110–113. (in Ukraine).
- Vehesh, A. 2014. Promovystist nazv romaniv M. Dochyntsia [Expression of the titles of the novels by Myroslav Dochynets]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriiia : Filolohiia. Sotsialni komunikatsii*, 2, pp. 8–12. (in Ukraine).
- Wierzbicka, A. 1996. *Yazyk. Kultura. Poznanie [Language. Culture. Cognition].* Moskva : Ruskie Slovare. (in Russian).
- Wierzbicka, A. 1999. *Semanticheskie universalii i opisanie yazykov [Semantic universals and language descriptions].* Moskva : Yazyki russkoy kultury. (in Russian).
- Zhaivoronok, V. 2004. Etnolinhvistyka v koli sumizhnykh nauk [Ethnolinguistics in the circle of adjacent sciences]. *Movoznavstvo*, 5–6, pp. 23–35. (in Ukraine).
- Стаття надійшла до редакції 10.06.2020.

L. Prokopovych

ASSOCIATIVE-SHAPED CONCEPT OF THE WORLD IN ARTISTIC DISCOURSE OF MYROSLAV DOCHYNETS

Recently, cognitive studies in Ukrainian linguistics have been widely developed. Linguists pay special attention to the isomorphism of language and thought, language and culture, investigating the processes of spiritual reflection of the world through the word, and consider language as a system of worldview. The phenomenon of constant spiritual culture is examined in the research of A. Stepanov.

It is also worth focusing on the concept of the world as a special linguistic and cultural-mental phenomenon in the artistic discourse of Myroslav Dochynets, in particular, in his novels “Krynychar” and “Maftey”.

The purpose of the present paper is the analysis of associative and figurative concept of the world in the artistic discourse of Myroslav Dochynets. The objectives include identifying the body of epithetic, metaphorical and comparative structures of the concept “world”, finding out their functional and stylistic load, and contactive colouring, outlining the place in the system of author's pausing.

The language of literary texts written by Myroslav Dochynets is characterised by his artistic vision. This pattern is traced in the image of the world. The analysis enables to state that the associative and figurative structure of the concept “world” in the artistic discourse of Myroslav Dochynets is syncretic. It has been singled out that author's linguistic representation is based on the inherent Ukrainian sacramental perception of the world (the world returns to its circles). The original content of many metaphors motivates the traditional artistic comprehension of associative identification, inter alia, world – joy (The world belongs to joyful), and world – grief.

The metaphorical motifs of the unity of a man and the world reveal the cognitive model man – world (the world did not accept me) special ethno-linguistic value has this segment of silence, the image of the world is presented through the prism of language-national symbols of Ukrainian culture.

The prospects of further investigations lie in the study of contextual manifestations of grammatical units in the artistic discourse of Myroslav Dochynets.

Key words: *concept, cognitive linguistics, connotation, semantics, epithet, metaphor, comparison, phraseology.*

УДК 811.112.2'373.4:821.112.2-13

Н. В. Романова

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙ МЕДІАЛЬНОЇ ЛЮДИНИ (НА МАТЕРІАЛІ ЕПІЧНОЇ ПОЕМИ «KUDRUN»)

У статті розглядаються особливості об'єктивації емоцій медіальної людини в німецькомовному героїчному епосі. Було виявлено, що емоції поділяються на три категорії: негативні, позитивні, невизначені, кваліфікуються за гендерною та віковою ознаками. Було встановлено, що лексичні засоби реалізації емоцій апелюють до слова, власної назви, прізвиська, словосполучення. Було з'ясовано, що найменування емоцій щастя, радості, образи, горя, задоволеності, гордості, подиву, любові, сором'язливості, гніву, душевного болю та невизначені емоції є бінарними словосполученнями, емоції жорстокості, гніву, зла – тернарними, відповідно.

Ключові слова: *емоція, варіант емоції, емоційний досвід, механізм, лексичні засоби, слово, словосполучення.*

DOI 10.34079/2226-3055-2020-13-23-200-210

Постановка проблеми. Вербальна та невербальна реалізація емоцій людини будь-якого історичного періоду розвитку невіддільна від способу її життя. Медіальна людина,